

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—No. 665.

CHICAGO, ILL., dne 10. junija (June 10th) 1920.

LETO—VOL. XV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

V LETU NARODNIH VOLITEV.

Se skoraj pol leta je do prihodnjih nacionalnih volitev. Naravno je, da so že vse politične mašine namazane in da se vrte vsa kolesa, toda po starih tradicijah še ni prišel čas za glavne škandale. A vendar je vse ozračje že tako polno korupcije, da se mora človek čuditi, kako bo mogoče doseči še višjo stopnjo. Senat v Washingtonu preiskuje nekatere volilne praktike, in četudi agira z veliko večjo resnostjo, kot je je res v njegovem prizadevanju, je rezultat vendar zanimiv. Zaslišavanje je vsekakor spravilo na dan nekoliko sličic in epizod izza kulis, ki bi jih avtorji in akterji najrajši skrili. Seveda more le nepopoljšljivi optimisti verjeti, da je razkrito vse, kar bi moglo zanimati javnost; tudi v intrigah politične konkurence je najti diletante, ki izblebečejo vse, če se jim potipa prava žilica, na drugi strani pa namazane diplomate, ki znajo govoriti dan in noč in zamolčati vse.

Tudi tega, kar je bilo priznano, ni malo. Dnevno časopisje piše o vseh razkritjih z vsemi atributi senzacionalnosti, ki jih znajo profesionalni žurnalisti tako mojstrsko rabiti. Kdor pa ima nekoliko spomina, ki si ga ne da od zakupnikov "javnega mnenja" zatemniti in znesti, ne more biti tako presenečen, kakor bi mu razni člankarji radi dopovedali, da mora biti. Miljoni dolarjev so v agitacijskem prometu. Wall Street bi si rad kupil novega prezidenta. Delegati za konvencije kapitalističnih strank se korumpirajo. En kandidat odkupuje drugemu agitatorje. In še več podobnih pikantnosti.

Toda kaj je novega v vsem tem? Kdaj se je pravzaprav ravnalo drugače? Koliko jih je med senatorji, ki preiskujejo sedanji "graft", ki so prišli na podoben način na svoja mesta?

Wall Street želi, da bi prišel v Belo hišo mož po njegovem srcu. Kaj pa naj Wall Street želi drugega? Nima li veliki kapital interesov, ki so odvisni od političnega položaja in političnega razvoja? In kdo se more čuditi, da hoče po možnosti varovati in pospeševati te interese? In s kakšnimi sredstvi naj to dela, če ne s tistimi, s katerimi razpolaga in o katerih ve, da jih ima nihče drugi v enaki množini?

Wall Street ima denarja. Kaj je v naši družbi močnejše od tega? Finančni in industrijski magnati imajo izkušnje v tem. S pomočjo dolarjev so znali iz vsega napraviti predmet kupčije. Vsa tehnika je v njih službi, znanost je njih de-

kla, cerkve delajo zanje, umetnost pleše po njih muziki — zakaj ne bi položili svoje roke na politiko? Nič jim ne more bolj koristiti, kakor če dobe ves politični aparat v svoje roke. Nobena investicija ni tako plodonosna, kakor politična. Debeli naslovi v listih govore o milijonih, ki so vtaknjeni v volilno agitacijo. Kaj je nekoliko milijonov, ko gre za neštete milijarde, ki jih spretna politika lahko napelje v njih žepe?

Wall Street bi rad kontroliral Belo hišo... Kako naivna je misel, da obsega to vse njegovo stremljenje! Wall Street bi rad kontroliral vso politiko, ves kongres, senat, državne zakonodaje, občine, sodišča od najnižjega do najvišjega. Veliki kapital pozna pomen politike in nje zvezo z gospodarstvom. Njemu ni treba peti o političnih idealih, o patriotizmu, o amerikanizmu, o demokratičnih tradicijah. Njemu ni treba slikati politike kot samostojne, od vsakdanjega prostega življenja ločene discipline. Visoka financa se smeje vsem takim deklamacijam, o katerih misli, da so dobre za nevedno maso kakor vera, ki jo je treba ljudstvu ohraniti; dobro pa ji je znano, da pomeni vse, kar sklepajo v Washingtonu in po državnih glavnih mestih in po občinah, izgubo ali pa dobiček, da pospešujejo ali pa ovirajo zakoni velike kupčije, profite, izkoriščanje, skratka vse, kar se tiče njihovega žepa.

V Washingtonu je nekoliko idealistov, ki se zgražajo, da gre vse, za kar so se bojevali ustanovitelji te republike, polagoma k vragu in da prihaja vsa dežela mali peščici velikih izkoriščevalcev v roke. To bi radi preprečili, pa se ukvarjajo z zakoni, ki bi vzeli kapitalu moč, da si osvaja volišča. Hvalevredne misli, le da so praktično neplodne. Nič ni ugovarjati zakonom, ki hočejo odpraviti vpliv denarja na nominacije in volitve; toda izkušnja bi lahko povedala tudi idealistom, da so taki zakoni večinoma siva teorija. Saj imamo zakone proti trustom; na papirju so zelo močni, v praksi je skoraj tako, kakor da jih ni.

Če se hoče preprečiti kontrola kapitala nad politiko, pomaga do tega cilja le eno sredstvo, katerega se pa sedanji zakonodajci nikdar ne bodo poslužili, ker se ga v svoji kratkovidnosti bolj plašijo, kakor vsega obstoječega zlega. Politično premoč kapitala zlomi le odprava kapitalističnega sistema. Ali gospodje, ki odločajo sedaj o usodi dežele, se boje, da pride potem ve-

soljni potop in sodni dan. V njihovih glavah sta le dve sliki: Sedanji takozvani red in anarhija. Da bi bilo mogoče še kaj drugega, zlasti kaj boljšega, presega njihove misli. Zato hranijo in branijo sedanji red in ga krpajo, kakor da bi bilo iz starih, potrganih hlač mogoče napraviti nove.

Kapitalizem stremi za kontrolo nad politiko. Naravno, da stremi za tem, in dokler bo obstajal, ne opusti tega stremjenja. Ali da ima pri tem srečo, je kriv sistem. Gospodje na Wall Streetu imajo denarja. Bog jim ga blagoslovi. Nič jim nismo nevoščljivi. Če hoče vsak izmed njih imeti sto oblek, naj jih ima. Drugi norci imajo druge manije. Če bi bil denar le izmenjevalno sredstvo, se ne bi bilo bati njihove moči. Toda kapitalistični sistem dela iz njihovega denarja sredstvo sile in jih izpreminja iz državljanov v gospodarje in vladarje.

Kapitalistični sistem jim daje pravico in moč, da se pollaščajo sredstev, ki jih potrebuje narod za ustvarjanje bogastva, za ohranitev in izboljšanje svojega življenja. Kapitalistični sistem dela iz mase naroda njih hlapce, odvisne od njih v vsakem oziru. Kdor hoče živeti, mora delati — zanje. Oni mu lahko odrečejo pravico do dela, to se pravi v sedanjih razmerah pravico do življenja. Oni lahko potlačijo način njegovega življenja na beraško nižino. Na drugi strani lahko z visokimi cenami potegnejo kruh tako visoko, da ga množice ne dosežejo.

Kapitalistični sistem sili vse ljudi, da se pehajo za denarjem na vse mogoče načine, ker ne pozna splošne pravice do dela, torej do gotovega zaslužka, ki bi rešil vsakega poštenega človeka materialne brige. Kapitalistični sistem peha vse ljudstvo v skrajno odvisnost in ustanavlja s tem gospodarsko in politično hegemonijo kapitalistov. Podkupovanje pri volitvah je prav tako posledica tega sistema, kakor vsaka korupcija, pri kateri igra denar vlogo. Če ne bi bile ljudske mase v gospodarskem oziru povsem odvisne od kapitalistov, ne bi mogli njih dolarji vplivati na volilce, kakor vplivajo. Če ne bi mogel kapitalist pognati delavca iz tovarne, kadar se mu zljubi, se ne bi moglo iz njega izsiljevati glasovanje proti njegovemu prepričanju.

Z drugimi besedami: Politična demokracija je nemogoča, kjer ni gospodarske demokracije. Te pa ni in je ne bo v kapitalističnem sistemu nikdar, zakaj hlapčevstvo in demokracija se vzajemno izključujeta. V industriji ustanavlja kapitalizem hlapčevstvo množic; dokler obstaja to hlapčevstvo, ne more biti svobode v politiki. Ali tega ne spoznavajo tisti, ki bi radi ozdravili politiko, pa ohranili vir njene bolezni.

Pomoči ni pričakovati od te strani. Priti more le od spodaj. Treba je nekoliko junaštva za to. Delavsko ljudstvo ima moč, da stare tiranstvo na volišču, ali premagati mora strah pred gospodarjevim bičem. Ne da bi se smel ta

strah podcenjevati. Dokler je le majhen del delavstva dovolj hraber, da glasuje po svojem prepričanju, brez obzira na ukaze in "prijazna priporočila" vsakovrstnih predpostavljenih, je vedno mogoče, da bo moral ta ali oni povezati culo in iti s trebuhom za kruhom. In to res ni prijetno. Ta strah je doslej mogočno vinkoval in prav njemu je pripisati velik del kapitalističnih volilnih uspehov. Ali vsa ta bojazen se popolnoma scvrkne, če pride solidarnost delavstva do veljave. Polovice delavcev ni mogoče kratkoma pometati iz tovarne. V tem oziru velja za politični boj enako pravilo kakor za industrijalni. Tudi v stavki ne opravi mala manjšina nič. Uspeh prinaša le solidaren nastop. V politiki ni nič drugače.

Politični pogum delavstva je pa že toliko vreden, da se izplača premagati strah. En udarec ne zadostuje, da pade močno drevo — in kapitalizem je močan. Ali tako močan ni, da bi mogel večno kljubovati solidarnemu bojnemu nastopu delavskega ljudstva. In če privede nekoliko političnih bitk delavstvo na tisto višino, ki mu gre po njegovem številu in po njegovi vrednosti za družbo, če postane delavstvo odločujoči politični faktor, mine hipoma ves strah, zakaj tedaj izgubi kapitalizem sredstva, s katerimi more sedaj strahovati ljudske množice.

Da se to doseže, je pa neizogibno potrebna delavska solidarnost, in to pomeni, da ne more biti za zavednega delavca dovolj, da glasuje sam, kakor mu vелеva njegovo prepričanje, ampak tudi agitator in organizator mora biti. To zahteva nekoliko truda, ali nihče ne sme pozabiti, da se s tem trudi za svoj razred, torej tudi za se in za svoje in da ne bo brez truda nikdar rešitve.

Novo oborževanje, nove alianse, nova delitev tujih teritorijev, nove trgovske konkurence, nove ljubusumnosti — kaj so modri gospodje v Parizu, v Versaillesu, v St. Germainu, v Londonu, v San Remo ustvarili novega? Staro vino so pretočili v druge posode, to je vse. In obljubovali so, da ustvarijo nov svet. Taka je bila res njih naloga, toda spoznali je niso. Prilika je bila izvrstna, toda razumeli je niso. Poznejša zgodovina bo označila mirovno konferenco za največji državniški neuspeh naše dobe. Narodi bodo to drago plačevali, ne le premagani, ampak tudi takozvani zmagoviti. Vsaj deloma bi se pa lahko odškodovali, če bi spoznali, kakšna napaka je prepuščati politiko tujim rokam. In to ne velja le za to, kar se navadno imenuje domača politika, ampak tudi za zunanjo, takozvano visoko politiko, za diplomacijo. Dejstvo je, da niso imeli narodi sami nobenega vpliva na to, kar se je godilo ob zeleni mizi, ker je diplomacija še vedno nekaj od ljudstva in njegovega soodločevanja oddeljenega in ena najvažnejših nalog ljudstva je dobiti diplomacijo v svoje roke, demokratizirati jo v pravem pomenu besede.

Krščanstvo in vojna.

V Clevelandu so se sešli kristjani. Zvezni svet Kristovih cerkev, ki obsega skoraj vse večje protestantske sekte v Ameriki, ima svoje zborovanje v omenjenem mestu in rešuje tam krščanstvo. Čudno je, da potrebuje ta vera toliko reševanja, ko nam vendar venomer pripovedujejo, da je to, kar uči, božje razodetje, po čemer bi moral človek sklepati, da bo vsegamočni sam kaj storil za varnost svojega nauka in za zmago resnice. Toda še bolj čudna so sredstva, s katerimi naj bi se zavarovalo krščanstvo na tem svetu.

Načelnik nadeckvene zveze Fred B. Smith iz New Yorka je pri otvoritvi zбора, na katerem je bilo okrog 400 delegatov, dejal, da je v interesu krščanstva treba več vojskovanja. Njegove besede so bile:

“Prišel sem skoraj do zaključka, da bi morala biti v interesu krščanstva in za blagor, ki se doseže z rekonstrukcijo, vsakih pet let vojna.”

Ta pobožna želja ni tako nerazumljiva, kakor bi se zdelo, četudi je mr. Smith stvarno v večji zmoti, kot se zaveda. V njegovi družbi je še mnogo kristjanov, ki mislijo, da napravi vojna ljudi bolj pobožne in pristopne verskim naukom. Praksa sicer ne potrjuje tega, ali tudi od načelnikov medcerkvenih zvez se ne more zahtevati nezmotljivost. Med vojno je bilo vse, kar diši po cerkvi, zelo zaposleno. Tisoč naprav za fronto je bilo v rokah vsakovrstnih verskih in podobnih organizacij; duhovniki so reševali duše umirajočih, Salvation Army je pela himne, krščanski mladeniči so vodili kinematografska gledališča, razni poveljniki so vpletali krščanske fraze v svoja povelja, in vse to je napravilo na nekatere zelote vtisk, da se je krščanstvo neznansko poživelo. Saj je med njimi največ takih, ki sodijo le po zunanosti in ne pridejo nikdar do jedra, zakaj če bi bile njih misli globokejše, bi morali že davnaj spoznati, da so z vsemi svojimi teorijami na krivem potu.

Ves navidezni napredek krščanstva je pa le samoprevara. Res je, da je dobilo krščanstvo tuptam pri vladah več veljave, ker mislijo razni starokopitni državniki, da jim bo bolj pomagala držati ljudstvo na uzdi; ali v naših dneh bi že tudi taki gospodje lahko vedeli, da ima le to vrednost, kar živi v ljudstvu, ne pa, kar ugiba le nekoliko posameznikov. In nikakor se ne more trditi, da so ljudje v splošnem postali bolj krščanski, kot so bili pred vojno, pa naj se krščanstvo vzame tako, kakršno je, ali pa tako, kakršno bi moralo biti. En del je izgubil vero in jo nadomestil z duševnim nihilizmom; to so večinoma tisti ljudje, ki so prej najbolj slepo verjeli. Vojna je bila zanje strašna prevara. Učili so se bili, da je ubijati največji greh, a nenadoma so videli duhovnike blagoslavljati orožje, moliti za zmago, klečati pred mogotci, ki so ukazovali in zahtevali uboj, uboj, in še vedno več uboja. Strašno protislovje se jim je pokazalo, a razumeti ga niso mogli. Nikdar se ni bil njih duh kritično uril, in v teh težkih časih jim ni mogel ničesar povedati, ničesar pojasniti.

Pred njimi je bila tema, sama gosta, neprodirna tema, v kateri se je bilo jelo pogrezati vse, kar so bili dotlej verjeli, iz katere pa ni prišel noben svetel žarek, da bi jih bil odškodoval za izgubo.

Drugi, katerih je morda manjšina, so spoznali, da se nauki svetih knjig ne vjemajo z dejstvi, toda zadovoljiti se niso mogli s tem golim spoznanjem, pa so iskali vzroke in skušali najti boljše resnico. Izgubili so vero, ali z njo niso izgubili vsega. Znanost jim je podala nadomestilo — enemu več, drugemu manj, nekatere je popolnoma objela, nekatere je šele privabila, toda rešila jih je obupa in jih napravila sposobne za nadaljnje življenje.

Toda na ta ali oni način je ogromen del izgubljen za vero, za cerkveno vero, ki sugerira pravljice in bajke in prihaja čimdalje bolj v konflikt z resničnostjo. Včasih se najde tudi med duhovniki bistrovidejši član, ki spoznava ta razvoj; večinoma je pa bolj naklonjena samoprevari in išče neprenehoma znamenja, s katerimi bi si dokazala, česar ni. Pri tem postajajo cerkve nenavadno mehke in popustljive. Včasih je moral kristjan izpolnjevati neštete dolžnosti; danes je cerkev že zadovoljna, da jo priznava in da se včasih prikaže pri maši ali pridigi. Če bi zahtevala več, bi nastala nevarnost, da izgubi še to, kar ima. Prizanesljivost ji pomaga vsaj toliko, da pod njenim okriljem tisti, ki sicer nimajo nobenih duševnih stikov več z njo, ki pa se jim ne zdi vredno, da bi si zaradi take reči delali sitnosti.

Nekaterim cerkvenim možem zadostuje že to, nekateri se celo tako motijo, da smatrajo to pasivno vztrajanje za dokaz cerkvene veljave, in če pride v kakšen hram slučajno enkrat nekoliko več ljudi, kot so jih bili vajeni videti, že mislijo, da je cerkev napredovala, pridobila nove vernike, izpreobrnila grešnike.

Tedaj pridejo temu ali onemu besede o šibah božjih na misel. Na tem svetu jih je še vedno mnogo, ki smatrajo šibo za najboljše ali celo za edino uspešno vzgojevalno sredstvo. In ker si je človek vedno ustvarjal bogove po svojih idejah, misli kaj rad, da mora vsegamogoči tudi vzgajati po enakih metodah, katerih se sam poslužuje. Vojna je bila šiba, ki je privedla pregrešno ljudstvo nazaj na “pravo” pot — taka je plitka modrost teh modrijanov. Odtod je pa le še ne korak do želje, da bi se Bog bolj izdatno posluževal svoje šibe in najrajši bi mu ukazali, da naj neprenehoma tepe.

Vsaj vsakih pet let po eno vojno! V interesu krščanstva . . .

Mož, ki izreka to blago željo — in ki gotovo ni osamljen z njo — pa nima niti pojma, kaj je pravzaprav dejal in kako strašno je obsodil krščanstvo.

Koliko more biti vredna vera, ki ne more obstajati z močjo svojih nauk, svojih idej in idealov, z z močjo svoje etike, temveč potrebuje najbolj nasilnih sredstev, da se ohrani? Kakšnega Boga je ustvarila ta vera, ki pripisuje vsegamogočnost, vsegavednost, najvišjo milost in največjo dobroto, pa mu daje neprenehoma šibo v roko, kakor da ne more brez nje nič opraviti? In kakšno šibo! Vsakih pet let po eno vojno . . . Vsakih pet let po petnajst miljo-

nov mrtvih, po trideset do štirideset milijonov ranjenih in pohabljenih, nekoliko dežel popolnoma opustošenih, dvajset, trideset velikih mest in na stotine vasi uničenih . . . v interesu krščanstva.

Ti pobožni ljudje verujejo v pekel, brez katerega bi bila vsa njih vera brezmočna. Koliko milijonov na bojišču padlih je obsojenih na večni peklenski ogenj — po naukih te blage vere — in jim je vzeta vsaka možnost pokore in rešitve. Ali je tudi to v interesu krščanstva? Ali je stremenje po taki grozadni pogubi krščansko? Zdi se, da je po idejah teh velikih neokristjanov, katerih čuti so očitno enaki onim velikim inkvizitorjem in ki le nadomeščajo nekdanje grmade "heretikov" z modernimi topovi in submarinkami. Cerkve, ki se tako sumljivo približujejo blaznosti, pa izrekajo s takimi nauki same nad sabo obsodbo. Civilizacija preživlja sicer veliko krizo, ali njena moč je prevelika, da bi jo bilo mogoče kar meni nič tebi nič pokopati, in kar se postavlja v tako nasprotje z vso civilizacijo, mora poginiti . . .

Država in socializacija.

Problem socializacije je postal v Evropi mnogo važnejši, nego bi bilo soditi od površen čitanju dnevnih listov. Zlasti v srednjeevropskih državah je socialiranje gospodarstva postalo vprašanje, ki imperativno zahteva rešitev. Nekdaj so le socialisti propagirali sistem socializirane industrije, oficielna nacionalna ekonomija je pa o tem govorila tako, kakor da gre za posebno vrst norosti, za pomilovanja vredne ljudi, ukvarjajoče se s špekulacijami, podobnimi izumu glasovitega perpetuum mobile. Danes je slika že precej drugačna. Socializacija ni danes le zahteva revolucionarnega delavstva, ne le sredstvo za njih rešitev iz neznosne gospodarske odvisnosti, ampak mnogo narodnih gospodarjev jo spoznava za edino sredstvo narodne in državne gospodarske rešitve.

To se mora označiti za velik napredek, zakaj socializem je v resnici mnogo več kakor delavsko vprašanje; socializem je edini izhod iz industrialnega in komunikacijskega kaosa, v katerega mora prej ali slej zabresti vsa družba pod vodstvom kapitalizma in v katerega je njen velik del že nabredel. Bil je čas, ko je kapitalizem spravljal red v narodno in svetovno gospodarstvo; ali prav to, kar je nekdanj bilo koristno, ima v trajnem razvoju učinek, da zraste vse gospodarstvo kapitalizmu čez glavo in da ni več kos nalogam, ki so mu nekdanj bile igrača.

Povsod še niso prišli do spoznanja, da je kapitalizem sam že v krizi. Pač se splošno opažajo vsakovrstne sitnosti in težave, toda pripisujejo se različnim začasnim vzrokom, predvsem seveda vojni in njenim posledicah. Vojna je gotovo zelo razmajala gospodarske razmere in mir, ki je hotel napraviti red na svetu, je v resnici le pomnožil zmede. Ali vojna ni temeljni vzrok krize, temveč jo je le pospešila. Tudi brez nje bi bil moral kapitalizem prej

ali slej dospeti v situacijo, v kateri mora omagati. To dejstvo še ni povsod priznano, ali velik napredek je že v tisti meri spoznanja, ki jo je moči opaziti.

Posebno pereč je problem za današnjo malo Avstrijo, ki bi bila kot država naravnost smešna, če ne bi bil njen položaj tako neskončno žalosten. Prav svojim strašnim gospodarskim stiskam pa ima zahvaliti, da je tudi zanimanje za socializacijo tam nenavadno živahno in da se bavijo z njim številni resni nacionalni ekonomski.

Med drugimi je spisal profesor Rudolf Goldscheid na Dunaju knjigo "Sozialisierung der Wirtschaft oder Staatsbankerott." V njej dokazuje, da ima Avstrija edino alternativo: Ali socializirati gospodarstvo, ali pa bankrotirati. Da žuga Avstriji bankrot in da bi jo druge države lahko že pogonale vanj, je znano. Druge države ne store tega, ker bi se to več ali manj tudi nad njimi oziroma nad njihovih gospodarskimi interesi maščevalo. Ali Avstriji more biti le malo pomagano, če se odlašča ure, ko se ji zadrigne vrat, če pa nima nobene moči, da bi se ubranila take usode. Goldscheid preiskuje, ali je iz te situacije sploh kakšen izhod in prihaja do zaključka, da je rešitev mogoča le s socializacijo.

Goldscheid misli, da naj se socializacija izvede mirno, s pomočjo socialne demokracije, ki dobi moč v državi, to se pravi s socializacijo od zgoraj v nasprotju s socializacijo od spodaj, ki bi jo siloma izvedle razburjene in razplamčene mase. Goldscheid ne verjame, da bi mogla taka nasilna socializacija vztrajati in da bi mogla biti postavljena na solidno podlago.

Socializacijo deli v tri dele: 1. V socializacijo imetja; 2. V demokratizacijo podjetij; 3. V ekonomizacijo vsega produkejskega in cirkulacijskega procesa.

Svoj cilj misli doseči z visokim davkom, ki pa naj ne bi bil davek v denarju, temveč v vrednostih. Razpisal naj bi se davek od premoženja, začeni s petimi odstotki pri malih lastninah, in naraščajoč do 70 in 80 odstotkov pri velikih. Določiti bi se moralo, da se mora davek od gotove višine odračunavati in natura. Če ima kdo pet milijonov, bi večinoma le težko plačal tri milijone v gotovini, posebno če se sestavlja njegovo imetje iz delnic, poslopij, zemljišč i. t. d. Davek pa postane enostaven, če odda državi toliko delnic, tovarn, hiš i. t. d., kolikor se vjema s postavko, ki mu je predpisana. Če obsega imetje same delnice in bi na dotičnega odpadlo štirideset odstotkov davka, bi enostavno oddal državi štirideset odstotkov svojih delnic.

Pri stvarnem davku bi morala država vedno uvaževati: Katera podjetja in katere gospodarske stroke naj preidejo v državno last; v katerih zado- stuje solastništvo in državno soodločevanje, v katerih so dovoljne le hipoteke, in za katere bi bilo najbolj primerno, da se zopet prodajo.

Naturalni davek bi imel to prednost, da bi se lahko zahtevali davki od imetja v kateri koli višini in gospodarstvo ne bi pri tem trpelo škode. Na ta način bi lastninski davek postal socializacija, ki bi stalno napredovala.

Goldscheid pravi pravilno, da se mora država odločiti za socializem, če naj ne postane popoln polom njena neizogibna usoda. Če velja to že danes za Avstrijo, obvelja to prej ali slej za vsako državo, naposled tudi za tiste, v katerih stoji kapitalizem danes še na najtrdnjših nogah.

Socializacija gospodarstva se smatra večino- ma za mnogo težavnejšo, nego je v resnici. Težave nastajajo največ iz tega, da se ne dela razlika med podružabljenjem lastnine in demokratizacijo podjetij, in da se ne jemljejo raznovrstne možnosti delne socializacije gospodarstva dovolj v poštev.

Za popolno podružabljenje so po Goldscheidu najbolj primerni rudniki in plavži, ki bi se takoj lahko prevzeli v državno last. Premog, železo i. t. d. se gotovo ne bi kopalo in obdelovalo v manjših množinah, če bi na mesto privatne iniciative nastopila državna, nasprotno pa je zanesljivo mogoče pričakovati boljše rezultate in boljšo cirkulacijo blaga. To velja tudi za vodne sile, za proizvodnjo in rabo plina in elektrike, in za poljedelstvo, zlasti kolikor se tiče velikih posesti.

Brez nevarnosti za gospodarstvo bi se lahko že sedaj socializirali tudi gozdovi in v zvezi s tem lesna trgovina. Zrelo za socializacijo je po njegovem mnenju tudi žganje špirta in trgovina z njim, ves prevoz, produkcija transportnih sredstev vsake vrste, nekateri deli kovinarske in lesne industrije, stavbeništvo, tekstilna industrija, krojaštvo, sladkorna, papirna, kožarska industrija i. t. d.

Le velik davek od lastnine vzporedno z delnim in napredujočim podružabljenjem more po Goldscheidu obvarovati gospodarstvo pred popolnim polomom. Te socializacije ni mogoče izvesti v enem dnevu, treba je razmeroma dolgih in temeljnih priprav, ali tudi odlašanje je nevarno. Socializirana država pa lahko uvede pravično splošno delovno obveznost, ker jo lahko spoji z obvezo splošne prehrane in s pravico vseh do življenskih potrebščin.

Da so ljudje radi verjeli vse, kar se je med vojno hudega pripovedovalo o sovražniku, zlasti o njegovem divjaštvu, se more razumeti le na ta način, da je v človeku sploh še mnogo brutalnega in živalskega. Zakaj kdor ne bi mogel sam storiti kaj zverinskega, je pač mogel verjeti posamezne izjemne brutalne dogodke, ne pa povedi o popolnem poživinjenju kakšnega celega naroda. Posameznih dogodkov nečloveškega značaja je seveda bilo, ne le na strani Nemcev, ampak tudi drugod; take reči se gode tudi v mirnih časih, in da se pomnože v vojni, kjer je prelivanje krvi generalna naloga, je le naravno. Ali čas bi bil sedaj, da se neha govoriti o bestijalnosti drugih in da se pogleda doma, koliko bestijalnosti je treba še tukaj odpraviti. Povsod se bo našlo dovolj takih nalog in le če bo vsak narod v svojem domu gledal, da odpravi barbarstvo, bo mogel ves svet na tem polju napredovati.

Koliko članov sem pridobil zadnji mesec za socialistični klub J. S. Z.?

Politika za delavstvo.)

„Ne politike v unije“ je bila stara deviza v delavskem gibanju Amerike, zlasti v unijah, ki spadajo k American Federation of Labor. Vsak poizkus od strani članstva strokovnih unij, da se vnese v unije politika za javno operacijo, je zadel takoj na odpor. Pravzaprav je bila deviza „ne politike v unije“ v mnogih delavskih organizacijah nekakšna nepopisna postava, in v nekaterih je bilo to pravilo proglašeno za definitivno.

Pred dobrim poldrugim letom pa je prodrla v unije, ki spadajo k Chicago Federation of Labor — del A. F. L. — misel, da se ustanovi posebna delavska politična stranka, podobna po svojem programu socialistični stranki. Ker je bila beseda socialist izpuščena, so mnogi prejšnji opozicionalci samostojne politične akcije delavcev podpisali in sprejeli doktrino vmešavanja politike v unije. S tem je stara tradicija „ne zamašati politike v unije“ — padla.

Program Labor Party, ki ga imam v mislih, je bil po prvi konvenciji, ki se je bila vršila v Chicagi meseca novembra 1919, predložen Illinois State Federation of Labor in sprejet po konferenci skoraj soglasno, in novemu odboru je bilo naloženo, da pomaga organizirati Labor Party po vsej državi.

Skoraj istočasno so sprejele to idejo politične akcije delavstva tudi newyorške unije, in odmevi so se slišali iz vseh krajev Zedinjenih držav. Vprašanje nepolitike v unijah ni sedaj več zoperno, izvzemši glavnemu stanu A. F. L.

V Atlantic City, N. Y., je konvencija A. F. L. sprejela poročilo izvrševalnega odbora, ki priznava delavcem pravico organiziranja za politično akcijo v mestih in celo v državi, ne pa za narodne volitve.

Kaj je privedlo A. F. L. do izpremenitve starega stališča politične nevtralnosti, si lahko mislimo, in danes je le še nekaj strokovnih unij, ki se drže še starega gesla. Večina unij je spoznala, da je za velepodjetja politika za kontroliranje politične situacije tako važna, kakor je za kontroliranje njihovih industrij. Druga zadeva, ki je zdramila delavstvo in ga privedlo do spoznanja o potrebi politične aktivnosti, so vedno se množee sodnijske prepovedi, ki onemogočajo delavstvu akcije, kadar je v sporu s svojimi gospodarji. Vrhunec teh sodnijskih prepovedi je dosegla prepoved sodnika Andersona v premogarskem štrajku — korak, ki je razveljavil vsako prizadevanje unij za izboljšanje delavskega položaja. Kadar je ljudstvu odrečena pravica do štrajka, tedaj njegova organizacija ne more pomeniti mnogo. Kadar delavstvo ne sme vporabljalati svojih fondov v namene, za katere so bili zbrani, — to je, da se iz njih podpirajo

*) Prinašamo ta članek z namenom, da dobe čitatelji „Proletarca“ vpogled v splošno delavsko politično situacijo v Ameriki po vojni. Poleg tega članka se nahaja v „Socialist Review“ diskusija, ki jo je odprlo predništvo te mesečne revije o možnosti političnega sodelovanja z različnimi delavskimi organizacijami. Mi smatramo te diskusije v teh kritičnih časih za važne in jih bomo od časa do časa objavljali v „Proletarcu“.

člani, dokler je boj, tedaj smo se precej oddaljili od demokracije in svobode; toda kadar pomaga zvezno sodišče korporacijam in sili delavce, da se vrnejo na delo, ker ne smejo štrajkati, smo dosegli višek justične tiranije, smo dospeli do razmer, ki jih delavstvo čisto pravilno nazivlje "vlado pod injunkšni".

V preteklih časih se ni o udeleževanju unijskih glasov pri volitvah nič vedelo. A. F. L. je vedno kotirala z demokratično stranko. Federacija je enostavno ukazovala članom unij, kako in komu naj oddajajo svoje glasove. Drugi so v priporočali svojim organizacijam, naj glasujejo za "full dinner pail", za "dober denar", za "protektivni tarif" in za drug humberg, v katerem ni imelo delavstvo nobenih narodnih ali mednarodnih interesov. Našli smo v lokalnih, okrajnih, državnih, narodnih ali mednarodnih uradih ljudi, ki so pošiljali pred volitvami v svet pisma z "endosiranjem" tega ali onega kandidata, ki je "prijatelj delavstva" na eni strani, na drugi strani pa blatenje drugih "would-be" kandidatov, označenih za "sovražnike delavstva". Tak priporočevalc ali "endorser" delavskih glasov je dobil ponavadi nagrado v obliki 'lahkega posla', ali pa je bil poplačan z denarjem. Socialistična stranka je ostala vzlic dejstvom, da je tu in tam izvolila v okraje ali celo državne postavodaje nekaj zastopnikov, malo znana in ni dosegla med množico nikdar tistega vpliva, ki ga tako organizirana skupina pričakuje. Poleg starih vladajočih strank in socialistične stranke so drugi delavci sledili socialistični delavski stranki in pozneje komunistično delavski stranki. Aktivnost slednjih je bila od nekaterih plašljivih političarjev, ki se boje, da bi se delavstvo preveč svobodno organiziralo, ustavljena.

Druga gibanja, ki so na površju, sta odbora 48tih in pa Nonpartisan Lige, ki ima svoje pristaše med farmarji severozapada. Vse te aktivnosti pomenijo odkrito željo za izpremembo in uravnavajo svoje prizadevanje večinoma za skupne cilje. Eden članov 48tih je pred kratkim izjavil: "McDonald, navsezadnje stremimo vsi za istimi cilji, kot jih ima socialistična stranka, in vendar je mnogo izmed nas takih, ki se ne upamo odprto povedati, da smo socialisti."

Ravno ob tem času vlada na strani odbora 48tih, kakor na strani nekaterih drugih znanih, ki so v zvezi z Labor party, vidna želja, da pride do koalicije. Enaka želja je bila izrečena od strani članov Nonpartisan Lige, in vprašanje, ki se pojavlja čisto naravno, je: "Ali je mogoče doseči združenje ali koalicijo vseh naprednih sil v Ameriki z enim definitivnim in popolnim programom, na podlagi katerega bi bil sporazum mogoč? Če je to mogoče, ali ne bi bilo mogoče tudi združenje samo?"

Sliši se mnenje, — in tudi prigovarjanje, naj Labor Party obdrži meseca junija v Chicagi konvencijo, (tudi odbor 48tih se s tem strinja), na kateri naj bi prišli do sporazuma. Upati je, da bodo tudi farmarji prišli do tega zaključka, in da bodo delali na to, da pride do trojnega sporazuma, ki bi postal sila in bi bil kot tak v predsedniški kampanji velik faktor.

Kakor razmere danes stoje, ni prav nobenega vzroka, zakaj naj bi si bile republikanska in demokratična stranka načelno v lašeh, kajti med njima ni prav nobene praktične temeljne razlike. Liga narodov ne bo nobeno politično geslo. Tarifi niso prizadevi, vprašanje Juga in Severa ni na dnevnem redu, 16—1 je že davno med staro šaro.

Mnogi delavci, s katerimi sem govoril in so bili do zadnjih predsedniških volitev v republikanskem ali demokratičnem taboru, a po drugi strani z vsemi štirimi proti socialističnemu programu, izjavljajo sedaj, da ne bodo nikdar več volili demokratično ali republikansko, ker sta se obe stranki izkazali, da zastopata interese velepodjetij.

Največja ovira na poti do združenja teh sil je bojazen, da bi druga druge ne okužila z doktrina. "Ne kompromisa" je bilo vedno geslo organizacij, ki so se odločile za politično združenje. Nevarnost kompromisa se vedno naglašja iz izkušenj, ki jih daje populistična stranka, ko se je družila z demokratično stranko. Toda če pregledamo izjave teh raznih nanovo formiranih organizacij, vidimo, da v načelu vendar soglašajo. Soglašajo na primer z ozirom na javno lastništvo vseh javnih naprav; nasprotujejo zemljiščenim monopolom, so za povrnitev svobode govora, tiska in mirnega shajanja in za pravico, da dobi delo delež v upravljanju industrije, ter da se delavstvo pogaja za svoje interese potom zastopnikov, ki si jih samo izvoli.

Na ta način je srednja pot že formulirana. Trdi se, da farmarji ne bodo na noben način škodovali svojim interesom s pridruženjem sil industrialnega delavstva v mestih, in vendar ni bil do danes izveden noben boljši in naprednejši program, kakor ga je izvedla država, v kateri vlada Nonpartisan Liga v North Dakoti. V zadnji postavodaji je bil sprejet program, ki daje delavcem vse zakone, ki jih je zahtevalo. Nobena druga državna postavodaja v Zedinjenih državah ne more pokazati zakonov v agrikulturni državi na tako popolnem programu delavskih zahtev. To potrjuje demonstrativno, da je tam dobro delavno polje, na katerem more farmar, ki je izkoriščen, in mestni delavce — v tem smislu njegov brat, delati roko v roko.

Zakoni, ki so bili sprejeti v North Dakoti, so odškodninski zakon za delavce, zakon za inšpekcijo rogov; osemurno delo za ženska dela, in zakon, ki predpisuje, da morajo biti vsi uradni akti tiskani v unijskih tiskarnah, kakor tudi anti-injunktion zakon.

Če bi v državi, kot je na primer Illinois, sprejeli le enega tu označenih zakonov, bi se stranka, ki bi ji šla zasluga za to, s tem ponašala in izvajala bi iz tega svojo propagando med delavci dvajset let zapored.

Program odbora 48tih je zelo kratek in se glasi:

1. Javno lastništvo vseh prevoznih sredstev, klanic in večjih mesnic, žitnic, sladišč, vodovodov, kanalov in rezervarjev. Javno lastništvo drugih javnih naprav in vseh glavnih prirodnih virov, kakor premoga, olja, naravnega plina, mineralij in večjih vodnih sil, kakor tudi velikih gozdnih prostorov.

2. Enake gospodarske in politične pravice za vse ne glede na jezik ali polt. Takojšnja in popolna

svoboda govora, tiska, mirnega sestajanja in vse civilne pravice, ki so jamčene v ustavi Zedinjenih držav. Zahtevamo odpravo sodnijskih prepovedi (Injunctions) v vseh delavskih sporekih s kapitalom. Priznavamo prizadevanje dela, da dobi delež v upravi industrije in pravico, da se organizira in pogaja za svoje interese potom zastopnikov, ki si ga samo izvoli.

3. Poraba zemlje, vključivši naravne vire, in patentov se ne sme ovirati za spekulativne namene ali monopole.

Labor party je na svoji konvenciji v Chicagi sprejela med drugimi točkami v glavnem sledeče:

1. Zagovarjamo ustanovitev Lige vseh delavcev vseh narodov, združene in organizirane, da dela za uničenje avtokracije, militarizma in gospodarskega imperializma vsepovsod in da izvede svetovno razoroženje ter odprto diplomacijo z namenom, da ne bo več kraljev in nič več vojn. Izjavljamo, da ne bomo zadovoljni z ligo imperialističnih vlad, kontrolirano od mednarodne lige denarnih mogotcev, katerih namen je zgraditi mednarodno kontrolo industrije malih skupin ljudi, ki manipulirajo s svetovnim bogastvom.

Zahtevamo ne le odpravo tajnih pogodb in mednarodno razorožitev, marveč tudi, da se delavstvu ne naprtijo nobene vojne konskripcije ali prisilne vojne v Zedinjenih državah.

2. Zahtevamo takojšnjo odpravo zloglasnih zakonov o špionaži kakor hitro mogoče, in povratek vseh temeljnih političnih pravic kakor svobodo govora, svobodo tiska in svobodo shajanja; odpravo vseh vojnih zaprek v izmenjavanju nazorov in idej ter gibanje ljudstev v naselbinah in narodih; osvoboditev vseh oseb, ki so držane v državnih zaporih, ali ki so obdolžene, da so se borile za pravice delavstva ali za patriotično stališče, da je njih držanje zajamčeno v ustavi Zedinjenih držav.

3. Delavska stranka Zedinjenih držav se posveti načelom popolne politične in industrijske enakosti spoila in plemena, narodnosti in vere. Kot taka je za enako plačo vseh del, kjer opravlja ženska moška dela.

4. Stopnjevana zloraba moči potom sodnij je prinesla vlado sodnijskih prepovedi (injunctions), s katerimi se potlačuje delavstvo in se mu jemlje svoboda in pravice, ki so bile zajamčene v ustavi Zedinjenih držav. Sodniki niso imeli nikdar ustavnih pravic izdajati proti delavstvu sodnijske prepovedi, ampak so se jih polastili nasilno in nezakonito. Ne bi jim bilo torej treba odvzeti teh moči, ki so si jih vzeli s kršenjem zakonov, potom zakonov. Treba je storiti takoj izdatne korake in najti pota proti njih samovoljnim in revolucionarnim metodam, potom katerih žele sami odpraviti ustavo in vlado Zedinjenih držav. Zahtevamo, da več držav sprejme zakone, zlasti take, ki naj izrečno določajo, da nimajo sodniki v industrijskih sporekih nobene moči izdajati sodnijske prepovedi in da začne kongres, ki je že sprejel take zakone, sumarično z odstavljanjem uradnikov, ki kršijo v tem smislu zakone. Zahtevamo dalje, da sprejme kongres zakone, ki onemogočujejo takim

uradnikom za vedno sodnijska mesta v Zedinjenih državah. Ta zakon ima tudi predpisavati in definirati kršitev nezvestobe, tako da določi samovoljno kršitev vsakega pravnega uradnika ali katerikoli kršitev ustavnih pravic državljanov.

5. Zahtevamo, da se vlada posluži pod obstoječimi zakoni vse svoje sile, da zniža cene živilom in skrči prestopke profitarjev, ki delajo vsak dan velikanske profite in bogate pri prodaji kurjave, jekla, živeža, obleke in drugih življenskih potrebščin. Istotako se zavezuje v zvezi z delavskimi gospodarskimi organizacijami, organizacijami farmarjev in konsumarjev na eni strani, da se odpravi prekupovanje in negospodarske metode distribucije blaga in pridelkov.

6. Vse javne naprave in naravna bogastva, ki so temelj industrije, morajo biti povrnjene ljudstvu. Zahtevamo poddržavljenje železnic, premogokopov, gozdov, vodnih sil, telegrafa, telefona, klavnice žitnic, naravnega plina in oljnih vrelecev, ledenic in skladišč, mesarskih podjetij mlinov in vseh temeljnih industrij, ki zahtevajo proizvodnjo na veliko in so vodena na nekonkurenčni podlagi. Vsa ta podjetja naj se upravljajo demokratično, itd., itd."

Če primerjamo te programe, vidimo, da ni v njih nobene temeljne razlike, toda če se bodo držale te skupine ločene druga od druge — to, kar bi reakcionarci radi dosegli, ne morejo pričakovati političnega uspeha.

V državi Washington se je podoben sporazum že dosegel. Poročila pravijo, da so se združili farmarji, železničarji in industrijski delavci, in da bodo tako združeni kmalu pomedli vso staro šaro političnih strank s površja, iztrgali silo plutokracijskim strankam iz rok in jo postavili v službo produktivnih elementov v mestih in na farmah.

Duncan McDonald, v "Socialist Review".

Kedaj imajo slovenski delavci po Ameriki najmanj časa? Odgovor: Takrat, kadar jih nagovarjate, naj se naroče za Proletarca. Tedaj marsikdo slovesno zatrjuje, da nima niti malo časa za čitanje in raditega ne more pri najboljši volji naročiti lista. Nekateri naročniki pa ga s tem izgovorom odpovedo, kadar jim poteče naročnika.

Čuden je krščanski Bog! Tako je ljubil ljudi, da jim je poslal svojega edinorojenega sina, da jih odreši s svojo mrtjo na križu . . . Če jih je res tako neizmerno ljubil, zakaj se ni tedaj spomnil, da je vsegamoč in da bi jih torej lahko odrešil brez vsakega križanja? Zakaj jih je sploh pustil priti v tak položaj, da so bili potrebni posebne odrešitve? Sam je ustvaril človeka; zakaj ga je torej, če ga je sama dobrota, ustvaril grešnega, pa ne tako dobrega, kakor je baje sam? Ali mu ni prišlo na misel, da povzroči nov greh s tem, da dovoli križati svojega "sina", torej izvršiti umor? Čudna odrešitev, ki peha en del ljudi v pogubo in pekel!

Samí nesmisli in protislovja, in to naj bi bil božji nauk . . .!

Po kakšnih metodah je dobil socializem znanstveno podlago?

(Iz tajništva J. S. Z.)

Sodrug J. V. vprašuje, kako je postal socializem znanstven, to je, da je nehal biti utopičen.

Da citiramo A. M. Lewis-a — so glavne metode za pridobivanje znanosti troje: opazovanje, eksperimentiranje in presojevanje. Da nam je mogoče opazovati, moramo imeti nekaj, kar naj opazujemo. Da moramo presojeti in iskati odseve, moramo imeti zopet predmet, ki naj na presojo. To, kar opazujemo, s čimer eksperimentiramo in presojo, so velike množine faktov, ki jih daje vsemirje, v katerem se gibljemo in katerega del smo sami. Toda dejstva ali fakta sama, niti naše znanje o njih, še niso znanost. Človek nosi lahko v glavi vso enciklopedijo in celo tabulacijo vseh faktov, ne da bi imel pri tem kaj znanstvenega duha.

Znanost sestoji iz vseh teh velikih generalizacij zakonov, ki so za temi dejstvi, jih podredi in vsporedi in to šele da znanosti resničen pomen. Te zakone dosežemo potom opazovanja, eksperimentiranja in presojevanja. Splošen proces je jemanje iz množine posebnih dejstev v splošne zakone-indukcijo. 1) Besedo zakon se pri tem ne sme zamenjati z uporabo zakonov, ki jih dela človek v družbi. Kdor utemeljuje znanost na podlagi te metode raziskovanja, zaide v konfuzijo.

Grki v predkrščanski dobi so dosegli že nekatere zelo značilne in pomembne generalizacije, v zvezi temu, da so imeli pri roki le malo faktov ali dejstev.

Znanost Grkov je bila v svojem razvoju omejena, ker niso imeli raziskovalci resnice zadostno množino dejstev, s katerimi bi te generalizacije ali splošnosti postavili na trden temelj. Kar je manjkalo Grkom, je bilo pozneje poskrbljeno znanstvenim raziskovalcem v devetnajstem stoletju. Resnična zgodovina znanstvenosti in vede, je zgodovina formulacije ali oblikovanja njenih temeljnih zakonov, in veliki mejniki v tej zgodovini so možje, ki so odkrili in dali svetu te zakone. V astronomiji na primer nam je dal Newton teorijo o gravitaciji; 2) Kopernik heliocentrično teorijo; 3) Kant nebularno hipotezo. 4) V fiziki sta Helmholtz in Mayer potom induktivnega

1) Pomeni upeljava; prodiranje v raziskovanje; začetek.

2) Zakon sile, ki privlačuje dele materije v gotovi razdalji drug na drugega in ustvarja na ta način ravnotežje.

3) V astronomiji je ta beseda v zvezi s solncem in ga označuje kot središče, okrog katerega se suče naša zemlja.

4) Z nebularno hipotezo označujemo Kantov in nekaterih drugih filozofov nazor o solarnem sistemu — sistemu v katerem se suče naša zemlja. Po tej hipotezi je bil ta sistem enkrat v formi nebule ali svetle mogle, ki se je sukala z zapada proti vshodu; da je materija vsled učinkov, zadobljenih vsled privlačnosti in lastnega sukanja postala proti sredi gosta; da so se zunanji deli vsled osredotočene sile izločile od množine v obliko kolobarja; na ta način je bil ločen vsak planet, med tem ko se je glavna množina v sredini zgoščevala in postala solnce. Končno da je vsak obroč ali kolobar postal po enakem procesu planet, okrog katerih se sučejo zopet sateliti.

procesa dosegla doktrino ohranjevanja sile, in Lavoisier je proglasil večnost materije. V biologiji 5) je postal Jean Lamarek ustanovitelj moderne evolucije ali razvoja, in Charles Darwin je odkril način razvojnih procesov potom svoje teorije naravne izbire ali selekcije. Sedaj pridemo do novejšje dobe — do novejšje porojene vede o sociologiji, to je o družabni vedi. Na tem polju človeške znanosti se je rodil zopet velik mislec in zasledujoč znanstvene metode svojih prednikov, je odkril velik zakon, ki leži na dnu znanja o družbi — takozvano "materialistično naziranje zgodovine".

Toda ta ni bil prvi, ki je zasledil to resnico. Pred njim je bil Italijan Vico. Za Vicom je prišel Francoz Montesque. Na podlagi teh teorij je spisal Anglež Buckle več knjig in njega smatrajo pravzaprav za ustanovitelja te teorije. Buckle-jeva knjiga "Zgodovina o civilizaciji Anglije" se smatra za eno največjih svetovnih knjig, in sicer zato, ker polaga v enem poglavju pozornost na veliki problem o temelju družbe.

Buckle je dokazoval,* da moramo iskati pojasnil o razlikah med eno in drugo družbo v bistvenem značaju dežel, v kateri je dotična družba eksistirala. On je smatral podnebje, rodovitnost zemlje, reke, gore, obrežja, zemeljske ostaline in druge zemljepisne in topografske znake za glavne faktorje v odločevanju ali oblikovanju družabne strukture. Za primer njegovega odkritega presojevanja lahko navedemo njegova razlaganja o nizkih plačah v južnih deželah. Po njegovem nazoru so nizke plače v teh krajih vsled gorkega podnebja. Vstrajal je na stališču, da je hrana, ki vsebuje karbon in je potrebna v deželah, kjer je podnebje hladnejše, dražja, kakor pa hrana, ki vsebuje nitrogen in ima dovolj snovi za prehrano ljudi v deželah z gorkim podnebjem. Buckle je postal neumrjoč ne za to, ker je rešil ta problem, ampak ker je odkril resnico in znanstven napredek napram rešitvi tega problema. Skoraj vsak poznejši učenjak je priznal, da se je Buckle pri raziskavanju držal prave poti. Prizadeval se je, da postavi znanstvo o družbi na podlagi znanih faktov, na podlagi materialnih faktorjev, katerih obstoj se ne da ovreči, ne pa na podlagi duhov in drugih domnevanj, ki so lastna in se opažajo pri divjakih.

Toda v eni zelo važni posebnosti pade Bucklejeva teorija vendar popolnoma.

Po metodi njegovih faktorjev je namreč absolutno nemogoče raztolmačiti "družabne izpremembe". Na podlagi Bucklejevih faktorjev je bila Francija na primer 2000 let skoraj enaka. Njene gore in reke se niso izpremenile, njena morska obrežja so ostala, kakor so bila. Njene zemeljske ostaline in plasti, rodovitnost zemlje in njeno podnebje je ostalo nespremenjeno. In vendar je prešla francoska družba v tej dobi skozi mnogovrstne in popolne prehode. Po najenostavnejšem zakonu logike se lahko takoj spozna, da se menjavanje učinkov ne more pripisovati kakemu stalnemu vzroku. Če bi bila francoska družba odvisna za svojo strukturo vsled faktorjev, ki jih na-

5) Nauk o načinu življenja.

vaja Buckle, bi morala ostati nespremenjena, in sicer tako dolgo, dokler se niso spremenili ti učinkujoči faktorji, to je podnebje, rodovitnost zemlje itd. Treba je bilo torej odkriti nov učinkujoč faktor, ki naj razodene družabne izpremembe. Ta nov faktor, ki je spopolnil to teorijo, je odkril Karl Marks.

V razvijanju tega značilnega faktorja, je ravnal Marks popolnoma v soglasju z biologično vedo svojih dni. Biolog spoznava lakoto za največjo dinamično ali gonilno silo v organskem svetu. Metoda, potom katere dobiva žival hrano, kakor tudi kakovost hrane, ki jo uživa, so smatrali biologi vedno za prvo važnost.

Marks je smatral, da je to merodajno in važno za oboje — živali in človeka — enako. Resnična zgodovina družbe je obstajala zanj v razvojih in njihovih procesih, potom katerih je družba proizvajala in razpečavala robo in pridelke, ki so potrebni za ohranitev njene eksistence. Marks je smatral, da tvori ti procesi temelj vsake družbe. Na podlagi te skupne superstrukture ali glavnega ogrodja, je bil postavljen družabni red. Ko je bil ta nov proces odkrit in vpeljan, je končno sledil prehod v vse dele družbe. Družba je začela s svojo karijero nove dobe, ko je sprejela nov proces produkcije, kajti ta proces je nagnatno razvil nove zakone, nove politične ustanove, nove družabne sorodnosti, novo šolo v literaturi, novo šolo v šegah in navadah, nov način mišljenja — skratka novo družbo.

Vendar je treba pri tem pripomniti, da Marks ni smatral svojih teorij nasprotne Bucklejevemu nazorom. Ravno narobe, pazil je, da je vključil v svojo lastno filozofijo Bucklejeve faktorje. Toda vstrajal je na stališču, da je med različnimi faktorji, ki tvorijo korenine družbe, gospodarski faktor najvažnejši.

Kako naj demonstriramo ta najvažnejši gospodarski faktor, ki ga smatramo, da je odločujoč, na kratko.

Vzemimo na primer povest o Kolumbu. Kolumb ni jadral — kakor smo slišali svoje dni v šoli — in iskal nove zemlje zgolj iz romantičnih nagibov. Vzroki, ki so vodili do te spominske vožnje, so bili skoraj čisto gospodarskega značaja.

V srednjem veku je dežela, ki je imela ključ do trgovine v Indiji in do otokov v Orientu, na katerih so rastle dišave, prekašala vse druge evropske sile, kajti trgovina te vrste je bila tedaj najbolj na glasu.

Španiji je bila pot do Indije zaprta, in njena možnost, da se povzpne do viška, je bila v tem, da najde pot na vstok. Vsi politični modroslovci so si edini, da se sodi politična velikost in vpoštevanje dežele po velikosti njene trgovine. Kolumb ni našel nasprotnike svojih namer v tem, ker je bila njegova namera podcenjevana, ampak ker so mislili, da je to nemogoče.

Portugalski se je posrečilo priti v Indijo, ker je Vasco Da Gama s svojo vožnjo obšel Afriko, medtem ko je Kolumb naletel na neprodorno ameriško ozemlje, ki se je raztegal pred njim na poti. S tem uspehom je bila Portugalska poveljučana.

Če se poslužimo te gospodarske teorije in vpoštevamo enake faktorje, nam je mogoče razumevati

tudi padeč beneškega cesarstva. Benetke so imele vsled sklenjene pogodbe z egiptovskim sultanom monopol za vožnjo v Indijo po rdečem morju, toda ker je bila pot po rdečem morju izpostavljena, dokler ni bil zgrajen Suez kanal, prekladanju robe in odpravi po suhem, kakor tudi velikim davkom, ki jih je razpisal Sultan, je bila ta pot od tedaj naprej manj vredna, kakor pa tista, ki jo je odkril De Gama in pozneje neki Magellan. To je povzročilo, da je Benetija izgubila trgovino z Orientom. Kot posledica te gospodarske izpremembe, se je veliko beneško cesarstvo sesulo v enem samem dnevu, in zatonilo v zgodovini.

Ta doktrina gospodarskega razlaganja zgodovine, je šele ena, ki tvori socialistično filozofijo. Druge so sledeče: teorija o vrednosti in nadvrednosti; doktrina o razrednem boju; o koncentraciji kapitala; o izginjanju srednjega razreda; o povečanju mizerije med delavskim razredom; teorija o industrijalnih krizah vsled nadprodukcije; o potrebi politične akcije, in končno teorija o družabni revoluciji potom delavskega razreda.

Med socialističnimi pisatelji in misleci obstajajo razlike o mišljenju z ozirom na to, kateri doktrini naj se polaga važnost pri proglašanju ali akciji, najpreje. Nekatere smatrajo, naj bi bila doktrina o razrednem boju na drugem mestu. Izgleda pa logično, da bi bilo pravilno, če se jemlje na prvo mesto razredni boj, nadvrednost pa šele za tem, ker izhaja leta iz razrednega boja. (Dalje prihodnjic.)

V Nemčiji so volitve. Doslej je prišlo o rezultatih nekoliko poročil, ki pa še niso popolna. Spoznati je iz njih toliko, da so neodvisni socialisti zelo napredovali in v nekaterih krajih prekosili večinske socialiste. Sicer pa kažejo dosežanja poročila tudi za meščanske stranke znatne uspehe, večje, kot je bilo pričakovati po izidu zadnjih volitev. Seveda se ne more vedeti, koliko se je mogoče zanašati na dosežanja poročila. Aki bi ostalo razmerje tako, kakor ga kažejo doslej naznanjeni rezultati, bi bil položaj zopet tak, da ne bi imela nobena stranka zadostne večine, da bi mogla sama vladati. In vprašanje koalicijske bi bilo zopet tukaj. In z njim problem: Ali je boljše, da ostanejo socialisti, tudi če so relativno najmočnejša stranka, v opoziciji in prepuste vso vladno buržvaziji, ali pa da prevzamejo toliko kontrole, kolikor dopuščajo razmere? Zanimivo bi bilo vedeti, kaj bi s torili neodvisni, če bi prišli v tak položaj. Teoretično je na vsak način lepo slišati besedo nekompromisnosti; praktično je pa vendar zelo važno vprašanje, koliko škode lahko doživi delavstvo od čiste kapitalistične vlade, in koliko more vlada, v kateri so zastopani socialisti, preorati tla za nadaljne boje delavstva.

Nedvomo so slučajji, v katerih nimajo socialisti česa iskati v vladi. Ali nikakor se ne more iz tega delati absolutno načelno vprašanje, ki naj bi veljalo za vse slučajje. Socialisti nimajo le naloge storiti toliko pozitivno dobrega za delavstvo, kolikor je le mogoče, ampak tudi preprečiti toliko hudega, kolikor le morejo preprečiti.

ETBIN KRISTAN:

ANTON GRABIČ.

(Nadaljevanje.)

Četa je prikorakala v tovarno. Velikanska vrata so se zaprla za njo in Grabiču se je zdelo, kakor da so ga s tovariši vred prignali v ječo. Ograja, zidovi številnih poslopij, siva okna, vse je delalo vtisk, da je svoboda ostala za vratmi. Celo zrak se je zdel drugačen, kakor zunaj.

Četo so porazdelili v male skupine in odpeljali vsako v drugo poslopje. Mimogrede je Grabič opazil, da je imel povsem napačen pojmo tovarni. Kar je videl, je bilo malo mesto, skupina raznovrstnih delavnic, od katerih ga je vsaka gledala kakor uganka.

Njega so z malim številom tovarišev pripeljali v ogromno dvorano, ki ga je prvi hip kar potrla. Komaj se je upal napraviti korak. Bila je polna strojev, podobnih čudnim velikanom, ki so zrli nanj, kakor da iztegnejo zdajzdaj ogromne fantastične roke in ga pograbiijo. Železne žice so se prepletale nad glavo, vsakovrstne ograje so izpreminjale ves prostor v labirint, in po tleh so bile tupačam naprave, podobne žlebom ali čudnim pragom, ki so mu bile nerazumljive, a kakor nalašč nastavljene, da se človek spotakne ob nje.

Skupina je dobila nalogo, naj skrbi, da se bo dovolj kadilo. Grabič ni vedel, ali je to dovtip ali poseben tehničen izraz, razumljiv strokovnjakom. Potrpežljivo je čakal, kaj se zgodi in kaj mu bo naloženo. Kmalu je pa spoznal, da ni bila beseda o kajenju šala in zjasnilo se mu je tudi, zakaj je bil vodja govoril o delavcih, ki se ne pretrgajo. Število delavcev je bilo vse premajhno, da bi bili mogli opraviti kakšno delo in zahtevala se je od njih le neke vrste prevara. Kadi naj se iz dimnikov, da bo videti, kakor da se dela na vso moč.

Ko se je Grabičevo znanje tako pomnožilo, se je nehote glasno nasmejäl. Naenkrat se mu je zazdelo, da bi človek moral imeti nekaj drugega v glavi, kakor razum. Svet stoji na glavi in tako bi moral biti tudi razum preobrnjen, da bi prodrl te zmote in dosegel njih jedro. Delo v ogromni tovarni, ki je sama zase majhen svet, je le slepilo. Dela se — ne zato, da bi se kaj naredilo, temveč le zato, da bi se zdelo, kakor da se kaj dela. To se godi po volji ljudi, katerih um je gotovo po njihovem prepričanju in po mnenju vseh zdrav. Pamet ukazuje, kar je očitno nes pametno . . . Ali je ves svet le slepilo?

Grabič se je spomnil na stavkujoče delavce. Njih naj menda preslepi dim, ki se laže. Zakaj? Ali ne najemajo gospodarji drugih delavcev namesto upornikov? Gospodar se postavi in pokaže pest; hlapec uboga ali pa poveže culo. Vlado, ki nastopa pred svojimi podložniki s krinko

na obrazu, namesto da bi mogočno zavihtel žezlo, je komedijant . . . in kaj bo z njegovo krono, če spoznajo podaniki glavo, ki jo nosi?

Ves dan so kurili in kadilo se je močno. Grabič pa ni bil nič več jezen. Duša se mu je napolnila s sarkazmom. Posmehoval se je neznanim gospodarjem, posmehoval se je vsemu svetu, posmehoval se je ponavljal novo modrost: Cilji se dosegaio s slepilom . . . Včasii je vmes poseglo vprašanje, koliko morejo biti taki cilji vredni. Odklanjal ga je s prezirljivo besedo: Toliko, kolikor ves svet, ki je bil zgrajen na slepilo, ki živi od slepila, ki plodi slepilo. Postali mojster slepila, to se nemara pravi postati velik in mogočen.

5.

V Radkorjevi pisarni je postajalo viharno. Ko je prišel poveljnik stavkokaške čete k ravnatelju, je smehljal na njegovem obrazu izrekal, da pričakuje pohvalo za hitro izpolnitev naročila. Imel je lepo pripravljene besede, s katerimi se pobaha in sprejme ravnateljevo priznanje; dobro je bil naštudiral gesto, s katero izrazi, da je to stara navada njegove tvrdke, po pravici dobro znane v vseh podjetniških krogih, najsposobnejše in najuspešnejše na tem polju. Toda pokazalo se je, da so bile vse njegove vaje brez vrednosti, čim je prestopil ravnateljev prag.

Radkorjeva navada ni bila prepuščati drugim, da bi ga vodili na steze, katerih si ni bil sam izbral. Nič mu ni bilo ležeče na tem, kar bi mu hotel debeli mož pripovedovati; sam je imel nekoliko vprašanj, na katera je zahteval odgovore. In kadar je bil take volje, se mu ni bilo lahko izogniti.

"Kaj se vam pa sanja v New Yorku?" je vprašal osuplega agenta. "Ali je Hattonovo podjetje v Hattonvillu zakotna branjarija, ali pa ste vsi skupaj oboleli in izgubili spomin? Kadar se vrnete, povejte svojim šefom, da naj likvidirajo, in če se jim zdi prezgodaj, da bi dali sežgati svoja dragocena trupla, kar se meni ne zdi, naj se vpišejo v Rešilno armado ali pa v cerkev Krščanske znanosti, nikar naj se pa ne ukvarjajo s poslom, ki zahteva moče in odprte oči. Moja pisma in brzojave ste menda dobili, sicer me ne bi sedaj častila vaša cenjena navzočnost. Ali si žnajo vaši inteligenčniki sploh kaj misliti, kadar dobe taka naročila? Jaz vam pravim, da ne, kajti le ljudje brez glave morejo ravnati tako stupidno . . ."

Radkorjeva pridiga je bila dovolj dolga, da je prišel newyorški zastopnik do sapa. Najprej je strmel in kar izgubil upanje, da se mu posreči zbrati svoje čute in misli. Če bi ga bil ravnatelj napadel s kratkim vprašanjem, bi bil najbrže izgubljen, a čas ga je rešil. Njegov obraz je bil podoben platnu, na katero se mečejo slike druga za drugo. Radkor je bil resnično jezen in zato ni opazoval fizionomičnega izpreminjanja.

sicer bi se bil moral njegov srd izkaditi, še preden je agent prišel do besede. Tako pa je temu omogočil, da je nabral obraz na smehljaj, ne za žaljiv smeh, temveč le na uljuden smehljaj, kakor da smatra ravnateljstvo filipiko za prijazno in originalno šalo.

„Naše tvrdka,” je dejal, „si je vedno štela v čast zadovoljevati tako ugledna podjetja in sam seni ponosen, da služim družbi, ki se lahko meri z vsako podobno v Ameriki, in, dejal bi, na vsem svetu. Gospod Radkor, naša vodilna ideja je red, brez katerega bi zavladovala anarhija na zemlji. Nepokorščini v tovarni mora slediti nepokorščina v deželi, in če se hočejo hlupci postavljati nad gospodarje, če se izpodkopava avtoriteta, če se rušijo temelji zakonitosti, zagrozi vsej civilizaciji pogin. Uporno stremljenje se širi povsod in spoznavajoča to nevarnost, se je naša tvrdka postavila na branik posvečenih tradicij in socialnega reda. S tem nepremičnim ciljem pred očmi je tudi v vašem slučaju storila, kar zahteva položaj. A če bi bila vendar prezrla kakšno malenkost, ali če ne bi bila ugenila kakšne vaše želje, se razume samo ob sebi, da se zgodi vse, karkoli . . .”

(Dalje prihodnjič.)

UTRINKI.

American Federation of Labor ima svojo konvencijo v Montrealu v Kanadi. V svojem letnem poročilu pravi izvrševalni odbor, da stoje Zedinjene Države, če se ne bodo vpoštevale pravične in razumne zahteve delavstva, predlagane po organizacijah, pred nerednim protestom neorganiziranih mas, gna-

nih v obup od prezira in avtokracije tistih, ki kontrolirajo industrijo in politične stranke . . .

Poročilo izreka s tem veliko resnico. Žal, da imajo tudi lepe besede, ki prihajajo oficijelno od A. F. of L., le malo stvarne vrednosti. Kaj smatrajo voditelji te organizacije za pravične in razumne zahteve delavstva? Kdor je na primer zadnje leto opazoval postopanje teh voditeljev v raznih slučajih, ima o tem svoje dvome. In kako mislijo voditelji, da naj delavei dosežejo izpolnitev svojih pravičnih zahtev? Kako naj si pridobitve, če jih dosežejo, zavarujejo? Kako naj se rešijo prezira in avtokracije tistih, ki kontrolirajo industrijo in politične stranke? . . . O socialistični stranki se ne more z njimi govoriti, ker gledajo nanjo z enakimi očmi, kakor ljudje z Wall Streeta. A če si ustanove strokovno organizirani delavei drugo delavsko stranko, govori Gompers že o „izdajstvu.”

Da, nevarnost obstaja, da požene obup neorganizirane ali pa kljub organizaciji ne dovolj zavedne in disciplinirane mase na nepremišljene korake. Ali če se to kdaj zgodi, kar bi bilo lahko katastrofalno za delavstvo, zapišejo tudi voditelji A. F. of L. na svoj račun, zakaj baš oni ovirajo to, kar bi moglo delavstvu pomagati, da doseže svoje pravične cilje. Ti voditelji govore o neorganiziranih masah, pa se ne zavedajo, kako ostro obsojajo s tem sami sebe. Če morejo biti v deželi kljub dolgi starosti A. F. of L. še velike neorganizirane mase, je v tem dokaz, da mora biti v metodah te organizacije nekaj napačnega, le da voditelji ne vidijo napak.

V češkoslovaški republiki so socialni demokrati pri volitvah dosegli presenetljivi uspeh. V poslanski zbornici imajo skoraj polovico vseh mandatov, v senatu, katerega ustanovitev so izsilile meščanske stranke, nekaj manj, ali tudi tam so najmočnejša stranka. V nobenem parlamentu na svetu niso socia-

Victor Evgen Debs in Seymour Stedman, predsedniški in podpredsedniški kandidat socialistične stranke v volilni kampanji za leto 1920.

listi tako močno zastopani, kakor v praškem. Kakor je to na eni strani razveseljivo, tako postavlja to republiko pred težaven problem, o katerem se do danes še ne ve, kako bo rešen. Vse meščanske stranke skupaj niso dovolj močne, da sestavijo vlado, ki bi imela količkaj trdno podlago, zakaj njih večina je tako neznatna, da pade, čim izostane le par poslancev od kakšne seje; povrh tega so pa tudi nasprotja med posameznimi strankami prevelika, da bi bile misliti na tako koalicio. Ali tudi vsi socialisti skupaj nimajo potrebne večine in težave se še povečajo s tem, da pripadajo socialisti različnim narodnostim; poleg Čehov in Slovakov so v zbornici tudi nemški in madjarski socialisti. V narodnih vprašanjih ni med njimi popolnega soglasja in vprašanje je, ali se bo to v doglednem času doseglo. Mnogo verjetnosti ni, zakaj nemški socialisti so v dveh svojih doseďanjih izjavah zahtevali spojitve z nemško Avstrijo, torej ločitev od češkoslovaške republike. Morda se včasoma doseže kompromis, ki bi bil mogoč na podlagi obširne avtonomije za nemške dele dežele. Danas tudi tega izgleda še ni. Najbrže bodo poizkušali kakšno koalicio čeških socialistov s kakšno naprednejšo meščansko stranko, kakor je bila pred volitvami. Ali tudi če pride do tega, je že videti težave na obzorju. Z nobeno meščansko stranko ne bodo socialisti mogli dolgo gladko sodelovati, zakaj vsaka bo več ali manj skušala ovirati njih namene. Temu se pa še pridružeje dejstvo, da pojdejo nemški socialisti najbrže v opozicijo, kar mora češkim socialistom kmalu postati neznosno. In tako se zdi, da ima mlada republika še težke krize pred sabo. Kako jih bo reševala, bo zanimivo opazovati; nemara se bo pri tem mogoče marsikaj naučiti — pozitivnega in negativnega.

Miljone denarja so porabili razni predsedniški kandidatje in njihove mašine v zadnji kampanji. Nekateri kapitalisti so prispevali v kampanjski fond za kandidata generala L. Wooda po pol milijona dolarjev. Samo Woodova kampanja je stala več milijonov dolarjev. In to so šele "stroški" nominacijske kampanje, do volitev pa je še precej časa in dosti prilike, da se potroši nove milijone. Koliko življenj bi se dalo rešiti s tem denarjem! Ampak, čemu reševati življenj, ki so tako po ceni?

"John D. Rockefeller Jr. je na potovanju v posebnem vlaku. V tem vlaku je en vagon, brez vsake oprave, ki služi za igrišče njegovim otrokom. Mr. Rockefeller je časnikarskim fotografom ob tej priliki dejal, naj ne slikajo njegovih otrok in za vzrok navaja: "Že tako je težko ohraniti otroke v teh časih demokratične tudi če njihove slike ne prihajajo v časnike."

Zelo težko je imeti otroke vzgojene v demokratičnem duhu, ako imajo na razpolago cel voz vlaka za njih same in ko prihajajo uradniki mest na postaje po rokah in kolenih, ne popolnoma, ampak skoro, da se poklanjajo predstavniku najbogatejše familije na svetu."—A. Brisbane.

Glasovi iz našega gibanja.

Cleveland, Ohio. — Preteklo je že precej, odkar se je zadnjč poročalo iz te naselbine v Proletarcu o socijalističnem gibanju.

Prvi maj smo slovenski sodrugi praznovali z zabavnim večerom brez motenja od katerikoli strani. Spominjali smo se ob tej priliki na provokacijski napad na prvomajsko manifestacijo tukajšnjega delavstva zadnje leto, ki je imela za posledico dva ubita, mnogo ranjenih in še več odgnanih v ječe ter kaznovanih z zapori in denarnimi globami. Preganjanje socialističnih in drugih radikalnih elementov se je potem nadaljevalo skozi vse leto, Cleveland pa je vsled tega po Ameriki zaslovel kot najbolj boljšviško gnezdo v Uniji. Razbijale so se seje in shodi, tiste, ki so bili osumljeni radikalnih idej, pa so vodili v zapore. Zasluga za akcijo iztrebiti radikalizem s takimi skrajnimi sredstvi gre v prvi vrsti takozvani Ameriški lojalni ligi, ki je štela zelo veliko članov. Od direktorja za javno varnost so ti člani prejeli policijske znake in s tem dobili nekako licenco vršiti policijsko službo, ne proti tatovom ali brezvestnim profitarjem, ampak prot ljudem, ki so za pravičnejši družabni red. Če je tudi kak Slovenec član omenjene organizacije, nam ni znano.

Napad na Židovski delavski dom je vodil policijski načelnik z oddelkom policije in članov gori imenovane lige. Ob tej priliki so poročali, da so ti ljudje odvili električne žarnice in jih odnesli za svojo porabo.

Zadnje čase se ne čuje mnogo o tej ligi, razen, da vodi kampanjo za nabiranje prispevkov in da kolektajo člani po trgovinah, salunih in drugih lokalih prispevke v njihove reakcionarne namene.

Tudi pred letošnjim prvim majem so nekoliko strašili, toda prvega maja se ni zgodilo drugega, kot da so aretirali neko osebo, ki je razdajala komunistične letake. Prilike za ponovitev lanskih krvavih izgredov pa niso imeli.

Lanske provokacije so imele za nas neveselo posledico razbitje socialističnih organizacij. Preje tako utrjena organizacija socialistične stranke v tem mestu je postala žrtev intrig, provokacij in preganjanj. Tako je delavstvo izgubilo trdnjavo, ki bi jo baš v sedanjih časih tako zelo potrebovalo. Tudi po drugih državah je socialistična stranka dobila velike vrzeli v svoje vrste, toda zdi se mi, da je bila v tem oziru država Ohio najbolj prizadeta. Delavstvo lahko izvaja iz tega nauk, kako lahko je reakciji razbiti organizacije, ako se zavedno delavstvo ne poslužuje taktike, kakoršno določajo razmere. Za reorganizacijo je treba silnega dela in žrtve in družiti razbite sile nazaj v vrste je počasno delo. Jaz sem dobil utis, da bo zavedno clevelandsko delavstvo krenilo nazaj na pot dela pod okrilje soc. stranke. Zvesta socialistični stranki je ostala finska soc. demokracija, ki je imela izmed soc. organizacij največ članov in pri stranki je ostalo tudi nekaj židovskih sodrugov. Slovenci spadajo k J. S. Z., katere članstvo se je tudi izreklo za pristop k soc. stranki. Pred vojno so bili slo-

venski sodrugi jako dobro organizirani in po izjavi sodruga Rutenberga v centralnem odboru smo Slovenci najbolj vršili svoje delo kot okrajna organizacija. Odkar se je Zveza ločila od stranke in nastopala kot samostojna skupina, je nastala tudi med tukajšnjim delavstvom mlačnost in s težavo smo se rinili skozi krizo. Nekateri sodrugi se s stališčem zveze ni strinjalo, največ pa jih je vsled bojzljivosti vrglo puško v koruzo radi strašil, ki jih je vprizarjala reakcija s svojimi ligami, provokatorji, agenti v službi justičnega departmenta in privatnih agentur itd. Najbolj so bili oplaseni nedržavljani. Sedaj, ko se Zveza zopet pridruži k stranki, upamo, da se v našem klubu oživi aktivnejše gibanje in isto velja za collinwoodske sodruge. Dela je za vse dovolj, več kot ga moremo zmagovati. Tepsti se za medveda predno ga vjamemo je nespametno. Bolje je konsolidirati naše sile v delu za skupne cilje sedaj, ko je nam skupni nastop vseh zavednih, treznih delavskih elementov tako zelo potreben.

S prvim majem so potekle v mnogih obratih pogodbe med unijami in podjetniki, ki so se z malimi izjemami obnovile mirnim potom v sporazumu obeh strank.

Clevelandski župan Mr. Davis je s prvim majem odstopil od te časti in se podal na pot proti Columbusu, O., kjer bi rad splezal še na višji stolček kot je oni clevelandskega župana. Mi mu želimo srečno pot. Clevelandsko delavstvo ga bo lahko pogrešalo. Pod njegovo administracijo se je v mestu ugnezdila korupcija brez primere. Njegov zadnji čin je bil, da je privolil v povišanje plač mestnim uslužbencem in si s tem pridobil med njimi pristašev v pomoč njegovi ambicioznosti. Seveda so mnogi delavci hvaležno vzklikali: "Harry was a good boy!"

Končno naj še omenim o našem kulturnem napredku v naselbinah. Skozi zimsko sezono smo imeli več dramatičnih priredb, ki jih je vprizarjalo dramatično društvo Ivan Cankar. V zelo dobrem spominu nam je ostala igra "Tri sestre". Počutili smo se kakor doma — le, da smo med presledki namesto ubrane Ivanuševe godbe slišali zategnjene otroške glasove.

Pevski zbor "Zarja", ki je odsek slov. soc. kluba, dobro napreduje. Pri zadnjem koncertu je nastopil prvič kot mešan zbor z jako dobrim uspehom.

Sedaj, ko je nastopilo poletje, gremo iz priredb v dvoranah na priredbe v prosti naravi. V nedeljo, 13. junija, priredi slov. soc. klub piknik na Kastelcovih farmah v Euclidu. Vabimo, naj se ga udeleži občinstvo iz Clevelanda in Collinwooda ter drugih okoliških naselbin. Ne bo vam žal, ako nas posetite, kajti naši pikniki so bili vedno živahni.

Na svidenje v nedeljo 13. julija.

J. J., poročevalec.

Glencoe, O. — Kapitalistične stranke pripravljajo milijone v kampanjah za svoje kandidate, ki se tepejo za predsedniško službo. Kaj pa delavci? Milijone nas je, ogromno večino imamo, pa se nas vendar tako malo vpoštevata. Zakaj? Ker je večina delavstva

mlačna za socialistično organizacijo in ker noče prispevati v naše bojovne fonde.

Zamislimo si, da imamo vsaj en milijon članov. To bi bila že zelo močna organizacija politično organiziranega delavstva. Seveda bi to delavstvo moralo biti zavedno in aktivno. Zamislimo si, da bi v kampanjski fond za jesenske volitve prispevalo vsaj po en dolar nekaj milijonov delavcev in delavk. Taka svota porabljená na pameten način za izobrazbo volilecev, bi nam prinesla pri jesenskih volitvah veličanske uspehe, morda celo zmago. Kajne, to ni nobena nemogoča reč. Ampak vendarle je nemogoča toliko časa, dokler bo večina ljudi omaloževala politično organizacijo delavstva. Kdo izmed sodrugov se ni čul od nerasodnih delavcev izgovor: "Jaz sem ravno tako dober socialist kot ti, čeprav nisem v klubu." In kdo izmed aktivnih sodrugov že ni skušal, kako težko je med delavstvom zbirati doneske za naše agitacijske fonde. Vsakemu fajmostru je lažje dobiti na leto štiri do šest tisoč dolarjev, in to svoto prispeva le nekaj stotin ljudi, med tem, ko ne moremo mi dobiti veliko nad tisoč dolarjev med vsem ameriškim slovenskim delavstvom za našo propagando, ki je v korist in ne v zasluženje delavstva. Vsakemu mora biti jasno, da se danes ne more brez gmotnih sredstev doseči ničesar. Najsibo organizacija še tako radikalna, tega dejstva nobena ne prezira. Vsaka nabira fonde za svoje propagande.

Velika bolezen delavstva je mlačnost za politično in strokovno gibanje. "O, bodo že drugi opravili tudi brez mene."

Boj agitatorjev socialistične misli je težak. Na eni strani se mora boriti proti nazadnjaštvu, kapitalizmu in vsemu, kar je z njima v zvezi, na drugi strani pa se mora truditi in truditi, da pridobi sedaj enega sedaj drugega za naše pristaše. Sodrugi, s tem delom naprej!

Tukajšnje sodruge opozarjam, naj se udeleže seje kluba št. 2, ki se v'šči v nedeljo 20. junija v navadnih prostorih. Tiste, ki so zaostali s plačevanjem mesečnih prispevkov, prosim naj jih poravnajo. — Naj ne bo nobenega Slovenca v tej naselbini, ki se ne bi mogel izkazati s socialistično karto. Kot člani naše armade boste uživali ugled, kot resnični bojovníki za delavska prava.

Nace Žemberger, tajnik.

Aliquippa, Pa. — Tu je zelo težko agitirati za Proletarce. Ljudje so večinoma brezbrizni in poleg tega še polni klerikalne vzgoje. Uspehe bi tu dosegel le tisti, ki bi imel na sebi duhovsko obleko. Tem bi ljudje dajali brez obzira na to, da se tak denar navadno rabi proti interesom delovnega ljudstva. — Skušali bomo storiti kolikor mogoče, da se naš list razširi in naše gibanje utrdi tudi v tem kraju.

—r.

Viriden, Ill. — Pred nekaj dnevi sem zvrševal posamezne številke Proletarce od zadnjega letnika, da ga dam vezati v knjigo. Jaz sem mnenja, da ima Proletarce trajno literarno vrednost in priporočam

naročnikom, naj številke hranijo ter jih dajo na koncu leta vezati v knjigo. Zadnji letniki Proletarca bodo dosegli pravo ceno šele tedaj, kadar bodo ljudje razumeli čtivo, ki je v njih. Vsakdo, ki si hoče pridobiti nekoliko več znanja o socializmu, bi moral hraniti številke Proletarca ter se ozreti semintja nazaj ter znova čitati članke, ki so bili priobčeni v listu.

Sedanja oblika Proletarca je zelo primerna za vezbo in v stanovanju boste imeli konec leta krasno knjigo z bogato vsebino. (Številke, ki so vam manjkale, smo vam poslali v posebnem zavitku. Upravništvo.)

Simon Kavčič.

(Opomba Uprav.:—Zadnji letnik Proletarca ima okoli 960 strani brez platnic, s platnicami pa 1168 strani. Platnice se pri vezanju lahko iztrgajo, ker so na njih samo oglasi. Tvrdba Holan Bros. v Chicagi nam je računala za vezbo lauskih letnikov Proletarca po \$2.50 za vsaki letnik.)

Detroit, Mich. — Konferenca in shod dne 29. in 30. maja sta se prav dobro obnesla. Na shodu smo prodali tudi nekaj naše literature.

Dne 31. maja so imeli tukajšnji hrvatski komunisti shod na katerem je poročal sod. Kirin o političnim položaju v starem kraju. Ako ne bi bilo Antona Kristana, Bukšeka in Korača, ne bi imel Kirin kaj govoriti. Vse njegove besedičenje se je vrtele okoli omenjenih oseb. Omenil je tudi svoto, ki jo je poslalo J. R. Z. po Periču in Svetku v stari kraj in izjavil, da bo ta denar rabila soc. demokratična stranka v kontarevolucionarne namene. Od naših sodrugov jih je slišal par prav poštenih. Te ljudi ni sram lagati tudi v obraz človeku. Upam da pride čas, ko taki čvekači ne bodo imeli prostora v družbi zavednega delavstva. — Poročevalec.

LISTU V PODPORO.

Frank Puncer, West Allis, Wis.....	\$ .50
Neimenovan, Detroit, Mich.	10.00
Anton Kirin, Ambridge, Pa.	.50
Joseph Milavec, Cleveland, O.	.50
Lawrence Gorjup, Cleveland, O.	5.00
C. L., Chicago, Ill.	.25
Frank Ovea, New Brighton, Pa.	1.85
Neimenovan, Lawrence, Pa.	3.00
John Oblak, Dillonvale, O.	1.00
J. F. Durn, Collinwood, O.	.50
Louis Gorsie, Renton, Pa.	.50

Skupaj . . . . . \$ 23.60
Zadnji izkaz 142.85

Skupaj \$166.45

Noben trenotek, ki se ga porabi za čitanje, ni izgubljen. Vsporedno z izpopolnjevanjem tiska se je širila kultura. Čitanje pripravi tvojemu razumu pot do spoznanja znanstvenega socializma. Čitanje je glavni pripomoček do izobrazbe. Ne zanemarjaj ga!

Slov. delavska

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

podporna zveza

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.
1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRICH, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 6325 Station St., E. E. Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 6006 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: BRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VERHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjens društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnj popravi.

ZA CHICAGO.

V nedeljo dne 13. junija t. l. se vrši v Riverview parku, Chicago, velik socialistični piknik, na katerem bo odprla socialistična stranka svojo predsedniško kampanjo.

Govorili bodo sodr. Seymour Stedman, kandidat za podpredsedniško mesto, sodr. Louis Waldman, izključen zastopnik iz newyorške postavodaje in drugi lokalni govorniki.

Poleg govornikov nastopijo tudi razni socialistični pevski zbori.

Prihodnjo nedeljo vsi v Riverview park!

PROŠNJA ČLANSTVU S. D. P. Z.

Zopet sem prisiljen obračati se za pomoč do vas v moji bedi. Upam, da boste razumeli moj žalostni položaj in ne boste zavrgli te prošnje.

Nad enajst let sem že član S. D. P. S. Na kronični želodčni bolezni trpim že 53 mesecev. V vsem tem času sem delal samo dva meseca in osem dni. Zdravil sem se v bolnišnici, toda zdravja nisem dobil. Če sem nekoliko okreval, se mi je bolezen pozneje povrnila s toliko hujšo silo. Bil sem potem še trikrat v bolnišnici, lečili so me razni zdravniki, toda vse ni nič pomagalo in za delo sem ostal nezmožen. Veste, koliko stanejo zdravniki in zdravila, veste, kakšna je sedaj draginja živil in drugih potrebščin. Vse, kar sem imel prihranjenega s trdim delom, je pošlo, zato sem prisiljen trkati na vaša dobrotna srca. Zdravnike in zdravila mi je treba še vedno plačevati. Imam družino, ženo in štiri mladoletne otroke, ki živimo v pomankanju. Žena nikakor ne more preživljati sama mene in otroke.

Bratje in sestre, prečitajte ste moj apel. Prosim, ne prezrite ga. Vsak najmanjši dar bo hvaležno sprejet.

Z bratskim pozdravom,

John Sershen, P. O. Box 461,

Claridge, Pa.

"Potrjujemo s svojimi podpisi resničnost bednega stanja, v katerem se nahaja sobrat John Sershen, in ga priporočamo v podporo. — Matija Regina, predsednik; Michael Baloh, tajnik; John Zagorc, blagajnik, odborniki društva št. 7, SDPZ."

"S tem potrjujem, da je gori omenjeni John Ser-

shen v resnici bolan in nesposoben za delo. — J. S. Silvis, M. D."

Opomba: Vse darove se naj pošilja na naslov: John Sershen, P. O. Box 461, Claridge, Pa. — Matija Regina, predsednik.

Vse tajnike S. D. P. Z. prosimo, naj prečitajo ta apel na društvenih sejah.)

POMAGAJTE KMETSKO-DELAVSKE ZVEZI

v Sloveniji organizirati poljedelsko ljudstvo v socialistične vrste. To lahko storite s tem, da naročite knjige, ki jih je založila gori omenjena organizacija. Vsa skupljena svota bo, po odbitju tukajšnjih pošiljalnih stroškov, oddana tajništvu Kmetско-delavske zveze v Ljubljani.

Cene knjigam:

"Za staro pravdo", (spisal Fran Erjavec 75c

"Don Correa", (spisal G. Keller, poslovenil dr.

Joža Glonar) 50c

Naročila pošljite na

PROLETAREC,

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Pišite po pojasnila tajništvu J. S. Z. za ustanovitev kluba v vaši naselbini, ako ga še nimate. V jeseni so volitve. Ne pozabite nanje, nego se že sedaj pripravljajte na agitacijo za izvolitev socialističnih kandidatov.

Severa's Kidney and Liver Remedy

(Severovo zdravilo za obisti in jetra) se priporoča ker deluje izvrstno kot čistilec in preprečuje vnetje obisti in mehurja, za odhajanje vode, gost odtok vode, otekline noge in za bolečine v hrbtu. Cena je 75c in \$1.25, ter 3 do 5 centov davek.

Dober liniment

bi morali imeti v vsaki hiši vedno pri rokah za vsak slučaj nujne potrebe ali ponesrečbe, prask, otekline in enakih bolečin. Naša lastna skušnjava nas uči, da se vam dobro izplača imeti to zdravilo pri rokah in sicer že preiskuxeni liniment poznan povsod pod imenom

Severa's Rheumatic Remedy

(Severovo zdravilo zoper revmatizem) je zelo priporočljivo zdravilo za zdravljenje akutnega in kroničnega revmatizma, revmatizma v mišicah, nevrogije povzročene vsled revmatizma in za bolečine kjer se misli, da se namerava priseliti revmatizem. To deluje hitro. Cena je \$1.25 in 5 centov davek.

Severa's Gothard Oil

Severa's Regulator

(Severov regulator) je prijazno zdravilo za žene in dekleta, ki trpe vsled raznih nerednosti in bolečin po svojem spolu. To daje novo moč in življenje in prešene bolečine. To zdravilo je res pravi prijatelj bolehalvih žensk in vrevevalec njih sistema. Cena je \$1.25 in 5 centov davka.

(Severovo Gothardsko olje). Je že pokazalo svojo vrednost pri zdravljenju revmatizma in njegovih posledic, pomaga pri oteklinah, odhene bolečine ščipanja in ujedi in povsod kjerkoli se smatra, da je to zdravilo dobro. Njega posledice so vseluj dobrodejne in lajšajoče. Poskusite eno steklenico tega zdravila ob vaši prvi priliki. Cena je 30 in 60 centov, in 2 ali 3 cente davek.

Severova družinska domača zdravila so napredaj v vseh lekarnah. Ako vam jih je nemogoče dobiti, tedaj pošljite pravo svoto z naročilom naravnost nam.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids Iowa

Severa's Nervoton

(Severov Nervoton) kot ga še ime predstavlja je izvrstna tonika za ves živčni sistem. Je zdravilo za oslabele in izmučene živce. Se priporoča za zgubo spanca, nevrozne oslabelosti in za nervoznost. Njegov vpliv je trajen. Cena je \$1.25 in 5 centov davek.

ŠEST POŠTENIH, KORISTNIH MOŽ.

Slavni pesnik Rudyard Kipling je napisal sledečo pesem: "Jaz imam šest poštenih uslužbenih mož (oni so mene naučili vse kar znam); Njih imena so Kaj in Zakaj in Kdaj in Kako in Kje in Kdo." Istih šest poštenih vslužbenih mož lahko tudi vas naučijo vsega, kar bi morali vedeti: Kaj? Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino. Zakaj? Zato, ker je najboljšje zdravilo za vse želodečne sitnosti. Kdaj? Pred jedjo in predno se gre v postelji. Kako? Po navodilu na steklenici. Kje? Pri vašem lekarnarju in trgovcu s zdravili. Kdo? Joseph Triner Company, 1333-1345 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. Jamči za pristnost, za nespremenljivo soglasje in najvišje kakavosti tega zdravila, kakor tudi vseh drugih izbornih Trinerjevih izdelkov: Triner's Angelica Bitter Tonic, katero povrne izčrpano energijo in podkrepi živce. Trinerjev Liniment za revmatizem, neuralgijo, lumbago itd., Triner's Antiputrin zelo izboren za grgljanje, ustno izperilo in čisti-loc ran itd.

IZŠLA JE NOVA KNJIGA

"DEBS, HIS LIFE AND LETTERS", ki jo je spisal David Karsner. Stane \$1.50 in 10c za poštnino. Naročila sprejema Proletarec. Dobiček, ki ga prinese prodaja te knjige gre v fond za osvoboditev Debsa iz ječe. Ta fond upravlja The Workers' Defense Union in The National Civil Liberties Bureau. Tiskalo se je tri milijone izvodov te knjige in ako se vsa prodaja, bo prinesla prej omenjenemu fondu \$149,500.00. — Ime Eugena Debsa je tesno združeno s socialističnim gibanjem v tej republiki, zato je knjiga, ki opisuje njegovo življenje, vseskozi zanimiva. **NABIRAJTE NAROČILA** med Slovenci in drugorodci ter jih pošljite nam. Sedaj imate priliko za akcijo; dobite dobro knjigo in ob enem pomagate akciji za osvoboditev Debsa.

Ako vaš prijatelj še ni naročil Ameriškega družinskega koledarja za leto 1920, ga opozorite, naj to takoj stori.

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinjske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 44 straneh in stane samo \$3.00 na leto, za pol leta \$1.50. Naroča se pri "Čas", 1037 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v **Ilirija dvorani**, 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse,
396—4th Ave.

NAROČNIKE,

ki jim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnistva. S točnostjo nam prihranite delo in ob enem pomagate listu, ki v časih te draginje tako zelo potrebuje pomoči.

Ako kdo želi prevzeti zastopstvo Proletarca za nabiranje naročnikov in oglasov, naj piše upravnistvu za potrebne listine in informacije. Če imate v sebi zmožnosti agitatorja, ne odlašajte, nego pričnite z delom za list in organizacijo takoj.

Za delavca je tako potrebno, da čita delavski list, kakor da se umiva, kopa, da ima oprano perilo in osnaženo stanovanje.

Kadar ...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim storkrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s starim krajem,

obrnite se na

Leo Zakrajšek-a
70-9th Ave.
NEW YORK, N. Y.

*Slovincem priporočamo
v posečanje*

KAVARNO MERKUR
3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S. R. Z. in Proletarca.)

*Dobra kuhinja : : : : :
: : : : : Dobra postrežba.*
KARL GLASER, imeitelj.

IZ STAREGA KRAJA

je prišlo že mnogo oseb, katerim sem jaz izdelal prošnje na podlagi katerih jim je bilo mogoče dobiti potrebno dovoljenje za potovanje v Ameriko. Kdor želi poslati svojcem v stari domovini take prošnje, naj se zaupno obrne na mene in jaz mu bodem zadevo povoljno uredil. **TUDI V VSEH DRUGIH NOTARSKIH ZADEVAH, BODISI V AMERIKI ALI V STAREM KRAJU,** se poslužujte moje pisarne. Delo povoljno, cene nizke.

ANTON ZBAŠNIK, javni notar,

soba 102 Bakewell Bldg., PITTSBURGH, PA.
Vogal Diamond and Grants Sts., (nasproti Courts.)
Ali pa zvečer na domu, 5633 Butler Street.